

De zaak Oostpolder: 'Viswaterpachting' contra Rozendaal, 1955-1957

Reconstructie van een strijd tussen hengelsporters en een beroepsvisser

Hans van der Kleij

Tijdens een inventarisatie van het 'oud archief' van de Goudse Hengelaars Vereniging 'Viswaterpachting' (VWP) viel mijn oog op een vijftal documenten uit de jaren vijftig van de vorige eeuw. Samen leveren zij een interessante bron van informatie op betreffende één van de turbulentste affaires uit de historie van de VWP: de strijd om de pacht van viswater nabij 't Weegje, gelegen in de Oostpolder van Schieland. Het conflict tussen VWP en beroepsvisser B. Rozendaal liep uit op een rechtszaak.

Rode draad door het artikel zijn de opvattingen van Arie van den Heuvel, destijds voorzitter van de VWP. Hij typte twee verslagen waarin hij zijn visie schetste omtrent de moeizame voortgang in 'de zaak Oostpolder', een visie die getuigde van zijn emoties en strijdlust.

Wat vooraf ging: de stopzetting van het visrecht op 't Weegje

Uit oude huurovereenkomsten valt op te maken dat het water dat rond 1956 door de VWP gepacht werd voornamelijk ten (noord-)oosten van Gouda's stadskern lag. Met name in de polders Willens en Bloemendaal stond veel water onder beheer van de VWP. Sinds de Tweede Wereldoorlog was het ledenbestand van de vereniging danig gegroeid zodat het bestuur op zoek ging naar uitbreiding van het waterarsenaal. Om de concurrentieslag met andere verenigingen, zoals HSV 'Groot Rotterdam' aan te kunnen, was uitbreiding van viswater in westelijke richting gewenst. Op advies van een technisch opzichter van de visserij-inspectie werd uiteindelijk besloten het vizier op de Oostpolder te richten. Het verwerven van viswater om en nabij 't Weegje stond vanaf toen hoog op het wensenlijstje.

Beroepsvisser B. Rozendaal was huurder van het volledige visrecht op de plas 't Weegje, inclusief enkele niet nader omschreven wateren die in directe verbinding stonden met voornoemde plas. Rozendaal was ook exploitant van een café, het oude 'Praathuis' aan de noordoostzijde van de plas, waar hij bootjes verhuurde en visvergunningen uitgaf. Zelf viste hij uitsluitend op paling en zeelt. Van oudsher was zowel HSV 'Groot Rotterdam' als de VWP door hem gemachtigd om vergunningen voor het betreffende water aan hun leden uit te reiken.

VWP-voorzitter Arie van den Heuvel was naast enthousiast sportvisser een gedreven bestuurder. Onder zijn leiding verwierf de VWP in de jaren 1950-1960 het visrecht in een aanzienlijk deel van de polder Beijersche, de Stolwijkse Vaart en van de Ringvaart om de Zuidplaspolder. Om viswater in de Oostpolder te verwerven kwam hij in conflict met Rozendaal.

De aanleiding tot het conflict was een schrijven van Rozendaal van 3 oktober 1955 waarin hij te kennen gaf dat de verstrekte machtigingen aan VWP-leden wat betreft zijn water met ingang van 1 januari 1956 zouden worden stopgezet. Op de vraag van het VWP-bestuur motiveerde hij in een brief van 22 oktober dat 'er te wijng leden zijn komen vissen'. De VWP was het met deze beslissing niet eens en stapte naar de rechtbank om het visrecht te behouden. Verschillende documenten herinneren aan deze rechtsgang.

Het eerste document (3 oktober 1955)

Waddinxveen 3/10/55

Aan de Vereniging
Viswaterpachting te Gouda

Den Heer Botsch

Zoo u bekend is mochten u en u leden
tot eind 1955 hier vissen
daar ik het niet meer woude te verlengen
wil ik u hetjds berichten

Geroekend
B. Rozendaal

Rozendaal zegt het visrecht van de VWP op. Bron: archief VWP.

Het tweede document: brief aan het kantongerecht Gouda (23 februari 1956)

Het tweede document betreft een brief van Van den Heuvel die gericht is aan de griffie van het kantongerecht te Gouda van 23 februari 1956. In het stuk wordt vermeld dat Van den Heuvel zich al vissend met opzet heeft laten verbaliseren bij een water nabij 't Weegje. Dit om de rechtbank ervan te kunnen overtuigen dat het visrecht via machtiging van Rozendaal wel degelijk behoorde aan de VWP.

De nieuwe Alpher-Wetering langs de Wilhelminakade. Waarschijnlijk liet Van den Heuvel zich hier met opzet verbaliseren. Foto: auteur.

Het VWP-bestuur ondernam tevens actie om, zonder bemoeienis van Rozendaal, rechtstreeks viswater in de directe omgeving van 't Weegje te pachten. Dit leverde vrijwel meteen succes op, want reeds in mei 1956 is er sprake van gehuurd viswater bij een drietal particulieren langs de Broekweg en de Wilhelminakade. Als verhuurder worden achtereenvolgens genoemd: 'G.

Klapwijk, Wilhelminakade 76

te Waddinxveen, de weduwe L. van den Berg, Wilhelminakade 88 te Waddinxveen en C. Vermey, Broekweg 3 te Gouda. Dit met betrekking tot de visrechten in de aan de verhuurders toebehorende wateren gelegen tussen en om hun landerijen in de Oostpolder van Schieland, voor de tijd van 6 jaren, ingaande 1 juni 1956 en eindigende 31 mei 1962'.

Het derde document: brief van de Kamer voor de Binnenvisserij (29 oktober 1956)

Een aangetekend stuk van 29 oktober 1956 is afkomstig van de Kamer voor de

Binnenvisserij en gericht aan het secretariaat van de VWP. Het gaat om een afschrift van het besluit van de Kamer inzake de hierboven genoemde huurovereenkomsten. Deze besluitvorming was tot stand gekomen naar aanleiding van een hoorzitting op 28 september van dat jaar waarin de Kamer zich uitvoerig door zowel Rozendaal als de VWP had laten voorlichten omtrent de afgesloten pachtcontracten. Wat betreft de eigenlijke hoorzitting zijn uitsluitend Van den Heuvels notities bewaard gebleven.

Voordat de Kamer toekomt aan het eigenlijke besluit lezen we in de tekst alle reeds bekende feiten in 'de zaak Oostpolder'. Het hete hangijzer is echter de vermeende rechtsgeldigheid van de bovengenoemde huurovereenkomsten met particulieren die door de VWP ter goedkeuring waren ingediend bij de Kamer op 30 mei. Dat deze kwestie gevoelig lag, blijkt uit het feit dat het water van Klapwijk en Van den Berg in de onmiddellijke omgeving van de plas 't Weegje was gelegen en daarmee zelfs in open verbinding stond. Het water van Van den Berg strekte zich zelfs uit tot in deze plas. Dit tot ongenoegen van Rozendaal, die in samenwerking met 'Groot Rotterdam' jaarlijks pootvisuitzettingen (het uitzetten van jonge vis) verzorgde op 't Weegje. Op een vraag vanuit de Kamer waarom Rozendaal per 1 januari 1956 zijn machtiging aan de VWP had stopgezet, werd diens volgende argument opgetekend: 'Omdat ik in de mening verkeerde dat er bij de leden der vereniging weinig belangstelling voor de wateren bestond, hetgeen ik afleidde uit het feit dat er door zeer weinig leden gebruik van gemaakt werd'. Na het beëindigen van de machtiging had het VWP-bestuur op eigen initiatief met voornoemde huurders de contracten afgesloten.

Overigens wordt er in het rapport nog vermeld dat dezelfde eigenaars hun water voorheen wel eens aan Rozendaal hadden verhuurd, maar vervolgens deze overeenkomsten wegens 'niet nader te noemen bezwaren' weer hadden verbroken. Aansluitend gaf Rozendaal een ondertekende verklaring, afkomstig van de burgemeester van Waddinxveen, ter inzage aan de Kamer. In dit 'bewijs van goed gedrag' verklaarde deze onder meer dat Rozendaal 'hier met grote inspanning een alleraardigst bedrijfje heeft opgebouwd. Hij vist zelf, verhuurt zijn bootjes en verkoopt wat consumpties. Dit alles bij elkaar verschaft hem een behoorlijk bestaan, ofschoon er zeer hard voor moet worden gewerkt!.

In haar besluitvorming stelt de Kamer dat de bedoelde wateren met als centrum de plas 't Weegje krachtens de Visserijwet (art. 22f sub a) een aaneengesloten complex van water vormen en dat Rozendaal deze wateren als zodanig doelmatig bevest en beheert.

Van den Heuvel heeft zijn persoonlijke notities van 28 september 1956 ten aanzien van het verloop van de hoorzitting opgetekend in een gematigd positieve stijl. Hij begon met een nadere toelichting op Rozendaals visserij, die zich met name concentreerde op de plas 't Weegje, omdat Rozendaal geen aantoonbare visrechten bezat bij welke boer dan ook. Tijdens zijn mogelijke pogingen om contracten af te sluiten was de VWP hem voor geweest. In Van den Heuvels

*Het oude 'Praathuis' aan de noordoostelijke kant van de plas.
Foto: collectie auteur.*

notities staat ook dat Rozendaal zestig palingfuiken, een slootzegen (groot net) en circa tweehonderd dobbers bezat. Op jaarbasis gaf hij 1000 witvisvergunningen à fl. 0.50 uit en vijfhonderd snoekvergunningen à fl. 1.50. Daarnaast ontving hij jaarlijks ook nog eens een bedrag van zo'n fl. 400 voor de uitgegeven machtiging aan 'Groot Rotterdam'. Ook de vraag vanuit de Kamer waarom Rozendaal de machtiging aan de VWP had ingetrokken, kwam in de aantekeningen aan de orde: 'Die vissers kwamen te weinig', hetgeen de voorzitter van de Kamer het volgende commentaar ontlokte: 'Dat is vreemd, want daar heeft U toch geen schade van?'.

Wat betreft zijn eigen toelichting aan de Kamer, kwam van den Heuvel gemotiveerd over. Hij stelde dat de VWP er door Rozendaal op grove wijze was 'uitgeworpen', terwijl er juist aan de westelijke zijde van het centrum dringend behoefte was aan goed viswater. Voorts dienden volgens hem de beide grote hengelsportverenigingen 'Den Haag' en 'Groot Rotterdam' een halt te worden toegeroepen in hun jacht naar viswater. Hij maakte zich sterk voor zijn leden door middel van een betoog waarin hij stelde dat de VWP een vereniging was voor 'de gewone man met de kleine beurs'. Rozendaals stelling: 'geen belangstelling voor het water door VWP-leden', diende volgens Van den Heuvel vertaald te worden in 'geen belangstelling voor te dure consumpties in Rozendaals café!'.

Vissen in 't Weegje, een plezierig tijdsverdrijf voor de 'gewone man'.

Foto: collectie auteur.

Op een vraag vanuit de Kamer of de VWP bereid was met andere hengelsportverenigingen samen te werken, luidde het antwoord positief. Van den Heuvel was er zelfs van overtuigd dat er met 'werkelijk' beroepsvissers samengewerkt kon worden, mits men een splitsing aanbracht tussen het zogenaamde aalvisrecht en het schubvisrecht. Het eerste was voor de beroepsvisser van belang, het tweede voor de sportvisser. Hij ging verder door te stellen dat beide partijen zorg moesten dragen voor de noodzakelijke pootvisuitzettingen.

Ook was Van den Heuvel van mening dat er door Rozendaal geen sprake is van doelmatige

bevissing, omdat 'er bij Vermey al in geen vier jaar palingfuiken zijn gezet, ook al is Rozendaal dan een zogenaamde beroepsvisser. Terwijl hij de laatste maal de zegen er door heeft getrokken en alles heeft meegenomen, groot en klein, om dat in zijn put uit te zetten'.

Tegen het einde van de hoorzitting werd door de voorzitter gevraagd of hij wellicht nog iets naders toe te lichten had. Van den Heuvel antwoordde dat hij op de hoogte was van de ware toedracht achter het feit dat de omliggende boeren niet meer met Rozendaal wensten te onderhandelen. Aangemoedigd door het gegrijs van enkele toehoorders uit de zaal, vervolgde Van den Heuvel dat 'tijdens de bezetting Rozendaal die contracten min of meer heeft afgedwongen door zijn sympathieën naar een bepaalde zijde'. Een woedende voorzitter van de Kamer onderbrak hem en vroeg of Rozendaal na de bevrijding ook was vervolgd, waarop van den Heuvel ontkennend moest antwoorden. In zijn eigen notities lichtte van den Heuvel zijn scherpe uithaal als volgt toe: 'Mogelijk is daar-

door de stemming bij de beroepsvissers in de Kamer een tikkeltje slechter uitgevallen voor Rozendaal, wat dan ook werkelijk mijn bedoeling was en waarvoor ik de verwijten van de voorzitter gaarne incasseer'.

Afsluitend overpeinsde hij dat de kans op slagen naar zijn idee ongeveer vijftig procent was, terwijl hij de indruk had gekregen dat de Kamer niet zo op het bedrijf van Rozendaal was gesteld omdat deze wel behoorlijk op de portemonnee van de sportvisser parasiteerde. Van den Heuvel eindigde zijn notities met de volgende woorden: 'En verder maar afwachten; het vonnis komt over de post'.

Dat vonnis luidde dat de Kamer negatief besliste wat betreft de rechtsgeldigheid van de door de VWP afgesloten huurcontracten. Daarbij had de Kamer zich gebaseerd op het feit dat de omstreden contracten een aantasting betekenden voor de bestaansmogelijkheden van Rozendaals bedrijf doordat er geen sprake meer kon zijn van een doelmatige bevissing in een aaneengesloten complex van wateren. Daarnaast oordeelde men dat genoemde contracten geenszins onmisbaar voor de VWP waren, temeer omdat het voor de individuele leden mogelijk bleef om losse (dag-)vergunningen voor het betreffende water te kopen via het bedrijf van Rozendaal. De Kamer oordeelde dat de VWP over tal van viswaters elders beschikte, terwijl Rozendaal voor zijn visbedrijf uitsluitend was aangewezen op het water in de rechtstreekse omgeving van zijn woning aan de plas 't Weegje. Waarna het besluit van de Kamer als volgt werd geformuleerd: 'Nietig te verklaren de drie huurovereenkomsten terzake van visrechten in wateren, gelegen in de Oostpolder van Schieland, aangegaan tussen de Goudse hengelaarsvereniging "Viswaterpachting" te Gouda, huurster en G. Klapwijk, de wed. L. van den Berg en C. Vermey voornoemd, verhuurders'.

Het vierde document: verzoek aan de Kroon (28 november 1956)

Strikt genomen heeft de VWP zich niet langer huurder van voornoemde wateren mogen noemen dan een krappe vier maanden (1 juni 1956 - 28 september 1956). Van den Heuvel liet het er echter niet bij zitten en bezon zich op een tegenoffensief, hetgeen resulteerde in een schriftelijk verzoek aan de Kroon teneinde het besluit van de Kamer te kunnen vernietigen. In dit document van 28 november 1956 werden acht uitvoerig onderbouwde argumenten beschreven, met het doel de uitspraak van de Kamer voor de Binnenvisserij nietig verklaard te krijgen. Een greep uit de inhoud leert ons dat het begrip 'complex van wateren' door de VWP anders geïnterpreteerd werd dan het door de Kamer beschrevene. Voorts werd Rozendaals 'doelmatige bevissing' op de korrel genomen. 'Ten onrechte en door een onjuiste toepassing van de wet worden de belangen van Rozendaal beschermd. Belangen welke noch met de sportvisserij in verband staan, noch met die van de beroepsvisserij, immers in hoofdzaak bestaan uit het verhuuren van boten en het exploiteren van een consumptiegelegenheid', aldus Van den Heuvel. In het verlengde daarvan werd de verklaring van de Waddinxveense burgemeester nog eens tegen het licht gehouden. De conclusie van de VWP was dat Rozendaal zijn bestaansrecht in belangrijke mate heeft te danken aan inkomsten van met name de beter gesitueerden in onze maatschappij, hetgeen niet in de verklaring van deze burgemeester stond vermeld.

Het volgende punt waar Van den Heuvel fel tegen in ging was het feit dat de Kamer stelde dat 'de vernietigde huurovereenkomsten geenszins onmisbaar zijn voor requestrante (VWP)'. In tegenstelling tot wat de Kamer beweerde, stelde hij dat uitbreiding van viswater juist bittere noodzaak was voor de VWP. Terloops vermeldde hij nog dat de lange tijd gepachte Vlietkade te Reeuwijk onlangs nog noodgedwongen uit de vergunning moest worden geschrapt, dit terwijl het ledenbestand, voornamelijk voortkomend uit de arbeidersklasse, een sterk stijgende lijn vertoonde. Afsluitend zette van den Heuvel vraagtekens bij het feit dat de Kamer in haar besluit slechts beperkte waarde had toege-

kend aan de ondertekende verklaring van de drie verhuurders. Tevens verweet hij de Kamer dat deze het invoeren van een zekere vorm van 'pachtdwang' leek voor te staan 'welke de wetgever en de Staten-Generaal doelbewust niet in de wet hebben willen opnemen'.

De VWP-voorzitter stelde ten slotte dan ook gedicteerd dat het besluit van de Kamer in het belang van de georganiseerde sportvisserij moest worden vernietigd. Het document werd mede ondertekend door B.P. van den Bosch, secretaris van de VWP.

Zitting van de Raad van State (5 juni 1957)

Naast Van den Heuvels aantekeningen is er geen officieel stuk aangaande deze zitting in het VWP-archief te vinden. Hoewel voor de objectieve lezer soms wat eenzijdig, bevatten zijn notities toch belangrijke aanvullende informatie. Wat direct opvalt bij het lezen van de aantekeningen is dat zijn energieke stijl het veld heeft moeten ruimen voor een meer terneergeslagen en vrij cynische ondertoon, waarin hij lijkt te beseffen dat de strijd is gestreden. De uitspraken en handelingen tijdens de zitting lijken die gedachte te rechtvaardigen.

Recreatieplas 't Weegje; anno 2005 in rustiger viswater. Foto: auteur.

Zo had de Kamer ten aanzien van het vernietigde contract van C. Vermey langs de Broekweg, dat nota bene door twee spoorlijnen van 't Weegje wordt gescheiden, een ander inzicht dan de VWP. Dat werd zo onderbouwd: 'Ook dat contract behoort bij Rozendaal, daar er wellicht vissers bij Rozendaal komen die ergens achteraf geheel rustig en ongestoord willen vissen'. Ook werd vertrouwelijke informatie, uitgewisseld in een informeel gesprek tussen Van den Heuvel en een ambtenaar van de Kamer, tijdens deze zitting gebruikt als argument om de VWP onderuit te halen. Hierover schrijft Van den Heuvel: 'Een en ander tekent wel de vuile manier waarop die instanties de beroepsvisser de hand boven het hoofd houden', waarna hij terneergeslagen zijn notities beëindigt met: 'Misschien zie ik het inderdaad te eenzijdig als sportvisser, doch mijn persoonlijke indruk is dat waar het maar even mogelijk is, de verenigingen in een hoek gedrukt

worden. Beslissing wordt nader geadviseerd aan H.M. de Koningin. Volgt dus later, maar de uitslag is mijns inziens al te proeven. Verder commentaar overbodig lijkt me; was getekend door Arie van den Heuvel; dd 5 juni 1957'.

Het vijfde document: antwoord van de Kroon (9 juli 1957)

In tegenstelling tot wat voorafging vormde het laatste document betreffende het definitieve besluit een anticlimax. Deze anticlimax was gelegen in het feit dat men het schriftelijk beroep van de VWP niet eens in behandeling heeft genomen. Dit vanwege het argument dat het stuk een dag later dan de voorgeschreven termijn van één maand, zou zijn ontvangen. De langslpende strijd voor behoud van viswater was voor de VWP uiteindelijk voor niets geweest.

Het laatste document is gedateerd op 9 juli 1957 en in de aanhef lezen we: 'Wij, Juliana, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje Nassau, enz. enz.'.

Na een formele uiteenzetting van inhoudelijke zaken eindigt het document:

'Overwegende dat aangezien de bestreden beslissing van de Kamer voor de Binnenvisserij is verzonden op 30 oktober 1956 en het beroepschrift op 1 december 1956 bij ons is ingekomen, de appellante de termijn van 1 maand, in artikel 22 j der Visserijwet voor het komen in beroep gegund, niet heeft in acht genomen; gezien de Visserijwet hebben goedgevonden en verstaan; de appellante in haar beroep niet-ontvankelijk te verklaren. 's Gravenhage, 9 juli 1957 (was getekend) Juliana'.

Naschrift

In dit artikel heb ik aan de hand van 'de zaak Oostpolder' de lezer inzicht willen verschaffen in de ontwikkeling van de VWP als pachtende instelling en de verwickelingen die daarmee gepaard konden gaan. Daarnaast is getracht om voorzitter Van den Heuvels gedreven persoonlijkheid nog eens extra voor het voetlicht te halen. Ongetwijfeld zullen er bij hem littekens zijn achtergebleven als gevolg van dit conflict.

Arie van den Heuvel werd geboren op 4 maart 1902 en was tijdens zijn leven werkzaam bij de Producent. Hij diende als beroepsmilitair in het Nederlandse leger. Hij was voorzitter van de GHV 'Viswaterpachting' van 1946 tot 1962. Vanaf 1964 tot en met het 40-jarig jubileum van de VWP in 1966 is hij ook secretaris geweest. Hij overleed op 18 augustus 1972. Mede dankzij hem is de VWP uitgegroeid tot één van de grootste hengelsportverenigingen van de regio.

Anno 2004 beheert de VWP een imposant aantal door haar gepachte viswaters.

Frappant is echter dat men zelfs in de meest recente vergunning nog immer tevergeefs zoekt naar een ingebracht particulier viswater uit de Oostpolder.

Reacties zijn welkom, Hans van der Kleij, tel: 0182-527088.

Met dank aan de heer B.P. van den Bosch (oud-secretaris VWP), de heer M.A.J. Amkreutz (penningmeester VWP) en medewerkers van gemeentelijke begraafplaats en crematorium 'Ijsselhof' voor hun aanvullende mondelinge informatie.

Bronnen en literatuur

- Oud archief GHV 'Viswaterpachting' jaren 1954-1969.
- H. van der Kleij, *Jubileumboek: 75 jaar Goudse Hengelaarsvereniging 'Viswaterpachting'* (z.p. 2001).